

เจ้าพล
โบราณวัตถุสถาน
ใน

จังหวัดลพบุรี

มีภาพและแผนที่ประกอบ

กรมศิลปากร จัดพิมพ์

พ.ศ. ๒๕๐๔

015.93

๑

หนังสือชุกววรรณคดีไทย

ฉบับชำระใหม่

จัดพิมพ์เป็นเล่มแล้ว

๑. ประวัติและโคลงกำสรวลศรีปราชญ์ เล่มละ ๑๐ บาท
๒. นิราศพระบาท ของ สุนทรภู่ เล่มละ ๑๐ บาท
๓. บุณโณวาทคำฉันท์ ของ พระมหานาค เล่มละ ๑๐ บาท
๔. อนิรุทธคำฉันท์ (ฉบับพิมพ์ครั้งแรก) เล่มละ ๗.๕๐ บาท
๕. วรรณคดีสัญญาจับ (ฉบับพิมพ์ครั้งแรก) เล่มละ ๑๕ บาท
๖. บทกวีนิพนธ์ของพระศรีมโหสถ
(ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒) เล่มละ ๑๐ บาท
๗. สมุทรโฆษคำฉันท์ เล่มละ ๒๐ บาท

กำลังจัดพิมพ์

พระประวัติและพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศ

ฯลฯ

ผู้สนใจโปรดติดต่อซื้อได้ที่

แผนกเผยแพร่และสถิติ

สำนักงานเลขานุการ กรมศิลปากร

นำชม
โบราณวัตถุสถาน

ใน

จังหวัดลพบุรี

นายบรรจบ เทียมทัต

เรียบเรียง

มีภาพและแผนผังประกอบ

กรมศิลปากร จัดพิมพ์

พ.ศ. ๒๕๐๔

นำชมโบราณวัตถุสถานในจังหวัดลพบุรี

กรมศิลปากร พิมพ์ครั้งแรก

จำนวน ๑,๕๐๐ ฉบับ

เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔

เนื่องในการปรับปรุงบูรณะโบราณวัตถุสถาน

ใน

จังหวัดลพบุรี

คำนำ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากรได้พากเพียรพยายามในการปฏิบัติงานดูแลรักษาโบราณวัตถุสถาน ตามที่มีอยู่ในท้องถิ่น ณ จังหวัดต่าง ๆ ด้วยความขมักเขม้นเป็นพิเศษ และเมื่อเห็นว่าโบราณสถานแห่งใดควรบูรณะปฏิสังขรณ์ ถ้ามึงประมาณอยู่ ก็ดำเนินการบูรณะรักษาไว้ มิให้ทรุดโทรมหรือพังทลายลง และพร้อมกันนั้นก็ได้ช่วยกันสืบสวนค้นหาเรื่องราวของโบราณสถานนั้น ๆ นำมาเรียบเรียงและจัดพิมพ์เป็นอนุสารหรือสมุดนำเที่ยวขึ้นไว้ และถ้าสามารถทำได้ ทางกรมศิลปากรก็พยายามจัดให้มีสัมมนาทางโบราณคดีขึ้น เช่นที่จัดไปแล้ว ณ จังหวัดสุโขทัย ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ และจัดนำเที่ยวชมโบราณวัตถุสถาน เช่นที่ได้จัดวรรณคดีสัญจรสู่พระพุทธบาท ในจังหวัดสระบุรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ แล้วนั้น และได้ตั้งความมุ่งหมายที่จะจัดทำต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้ก็เพื่อเผยแพร่ให้เกิดความรู้ความสนใจในศิลปและวัฒนธรรมของชาติโดยกว้างขวาง แพร่หลายไปในบรรดานักศึกษาและประชาชนทั่วไป จะได้เกิดมีใจรักและร่วมมือร่วมใจช่วยกันหาทางดูแลสงวนรักษาโบราณวัตถุสถาน ไว้เป็นมรดกตกทอดไปจนถึงอนุชนรุ่นหลัง ๆ ในจังหวัดใดมีโบราณวัตถุและศิลปวัตถุของท้องถิ่นอยู่มาก กรมศิลปากรก็เสนอโครงการและจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขึ้นไว้ เป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญที่เขามีในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่นที่จังหวัดลพบุรี พระนครศรีอยุธยา นครราชสีมา และสุโขทัย เป็นต้น

โดยเฉพาะในจังหวัดลพบุรี มีโบราณสถานและสิ่งก่อสร้างต่างยุคต่างสมัย ซึ่ง พบว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เคยเปรียบเทียบกับว่า มีสภาพคล้ายกรุงโรม เพราะมีสิ่งก่อสร้างสมัยใหม่และโบราณสถานอยู่ใกล้ชิดติดกัน และโดยเหตุที่กรมศิลปากรได้รวบรวมศิลปวัตถุและโบราณวัตถุจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ

สถานแห่งชาติประจำจังหวัดลพบุรีไว้ในพระนารายณ์ราชนิเวศน์
แต่ก่อนแล้ว จึงได้ดำเนินการบูรณะรักษาโบราณสถานในจังหวัด
ลพบุรีให้อยู่ในสภาพที่จะดูและชมได้สะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งในการน
กรมศิลปากรได้รับความร่วมมือด้วยดีจากทางจังหวัดและเทศบาล
เมืองลพบุรีตลอดมา และเมื่อดำเนินการบูรณะรักษาขึ้นไว้เช่น
จึงมอบให้นายบรรจบ เทียมทัต หัวหน้าแผนกชุดแต่งและบูรณะ
กองโบราณคดี เรียบเรียงสมุด นำชมโบราณวัตถุสถานในจังหวัด
ลพบุรี แล้วมอบให้หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ทรงตรวจแก้บ้าง
ข้าพเจ้าตรวจแก้บ้าง ดำเนินเรื่องและจัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มเช่นที่
อยู่ในมือของท่านบัดนี้ จึงขอขอบใจนายบรรจบ เทียมทัต และ
ขอบพระทัย หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ไว้ ณ ที่นด้วย

อนึ่ง ในระยะ ๒ - ๓ ปีมานี้ พล.๑ นายกรัฐมนตรี และ พล.๑ รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้โปรดดำริและสั่งการหลายอย่าง แม้จะมีได้สั่งมาโดยตรง
ยังกรมศิลปากร แต่ก็อำนวยความสะดวกและให้ความสะดวกเป็นอย่างดีแก่เจ้าหน้าที่
ของกรมศิลปากร ในการปฏิบัติงานบูรณะและดูแลรักษาโบราณวัตถุสถานโดยทั่วไป ใน
นามของกรมศิลปากร ข้าพเจ้าขอขอบพระเดชพระคุณ พล.๑ ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย.

กรมศิลปากร

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔

เข้าชมโบราณวัตถุสถาน ใน จังหวัดลพบุรี

จังหวัดลพบุรี ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของกรุงเทพฯ พระมหานคร เดินทางโดยรถไฟสายเหนือจากกรุงเทพฯ เป็นระยะทางราว ๑๓๓ กิโลเมตร ถ้าเดินทางด้วยรถยนต์ไปตามถนนพหลโยธินเป็นระยะทางราว ๑๕๕ กิโลเมตร อาณาเขตของจังหวัดลพบุรี ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดเพชรบูรณ์ ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดสระบุรี จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดนครราชสีมา ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสิงห์บุรีและจังหวัดอ่างทอง

ภูมิประเทศ ท้องที่จังหวัดลพบุรีทางทิศตะวันออกเป็นที่เนินสูงชันแหลมออกไปทางทิศตะวันตก และมาสู่ตลิ่งเป็นตระפקทางทิศตะวันตก ส่วนดินแดนทางทิศเหนือกับทิศใต้และทิศตะวันตกของตัวเมืองลพบุรี เป็นพื้นที่ราบลุ่ม

ทั้ง ๓ ด้าน ถึงฤดูน้ำท่วมอยู่ราว ๓ เดือน คือราว
 ระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม มีแม่น้ำที่สำคัญ
 คือ แม่น้ำดงปบุรี ซึ่งแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาตอนปากน้ำ
 บางพุทธา จังหวัดสิงห์บุรี ผ่านที่ว่าการอำเภอท่าม่วง
 แล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำป่าสักที่หน้าวัดทองปุม ตำบล
 บ่อโพธิ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 แต่ก่อนมาจังหวัดดงปบุรีมีกั้นตลิ่งในฤดูน้ำ แต่ปัจจุบัน
 มีน้ำบริโภคน้ำบริบูรณ์กว่าแต่ก่อน โดยทางการได้ขุดคลอง
 ขุดประทานแยกมาจากเขื่อนเจ้าพระยา และมีเขื่อนขังน้ำ
 ที่ห้วยซับเหล็กและห้วยดัมภ์ กับมีการประปาของเทศบาล
 เมืองดงปบุรีและของจังหวัดทหารบก

จังหวัดดงปบุรี มีพลเมืองประมาณ ๒๘๔,๘๑๒ คน
 (สำรวจ พ.ศ. ๒๔๘๕) มีอาชีพในการทำนา ทำสวน
 การประมง ทำไร่ ป่าไม้ และค้าขาย สินค้าที่มีชื่อ คือ
 ดินสอพอง หน่อไม้ ดัมพ์ผัก และนอยหน้า เป็นต้น
 การปกครองของจังหวัดแบ่งออกเป็น ๕ อำเภอ คือ

๑. อำเภอเมืองลพบุรี
๒. อำเภอบ้านหมี่

๓. อำเภอท่าวัง

๔. อำเภอโคกสำโรง

๕. อำเภอไชยบาดาล

จังหวัดดพบุรีเป็นเมืองโบราณที่สำคัญเมืองหนึ่งมาแต่
สมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖) ตัวเมืองเดิม
น่าจะอยู่ทางฝั่งตะวันออกของทางรถไฟ เพราะปรากฏว่า
เมื่อคราวสร้างเมืองดพบุรีใหม่ พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้ขุด
พบสัญลักษณ์อยู่ไม่ไกลปูน ครบบริเวณหน้าที่ทำการ
ไปรษณีย์จังหวัดดพบุรี มีลวดลายแบบเดียวกับที่พบที่จังหวัด
นครปฐม นอกจากนี้ ยังมีรูปเทวดา หน้ายักษ์ หน้าสิงห์
และลวดลายปูนปั้นต่าง ๆ อีกหลายชิ้น ซึ่งจะชมได้ใน
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ประจำจังหวัดดพบุรี ในพระ
นารายณ์ราชนิเวศน์

ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๑๔๕๐ ขอมได้ตั้งราชธานีขึ้นที่
เมืองยโสธรปุระ ซึ่งนักโบราณคดีกำหนดสมัยเรียกว่า
เมืองพระนคร (Angkor) แล้วต่อมาได้แผ่อำนาจเข้ามา
ครอบครองเมืองสระไ้วหรือเมืองดพบุรี เทยวกะเกณฑ์
พลเมืองให้สร้างบุษนัยวัดคู่สถานแบบขอมขึ้นหลายแห่ง เช่น

เทวสถานปรารักษ์แขก (13)* ศาสดาพระกาฬ (4) ปรารักษ์ใหญ่
 ในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (7) และพระปรารักษ์ ๓ ยอด (2)
 เป็นต้น โบราณวัตถุสถานแบบขอมที่สร้างในครั้งนั้น
 รวมทั้งพระพุทธรูปและพระพิมพ์แบบต่าง ๆ ซึ่งจัดเป็นศิลปะ
 แบบสมัยลพบุรี ยังคงมีเหลืออยู่ในขณะนี้เป็นอย่างมาก
 ในขณะนั้นเป็นระยะเวลาดที่ชนชาติไทยได้อพยพลงมาจาก
 ทางเหนือและเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบนี้บ้างแล้ว ถึงราว
 พ.ศ. ๑๘๐๐ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ กษัตริย์พระองค์แรก
 แห่งราชวงศ์พระร่วง ร่วมกับพ่อขุนผาเมือง ได้ต่อสู้ขอม
 และรวบรวมชนชาติไทยตั้งขึ้นเป็นประเทศเอกราช มีราช
 ธานีอยู่ที่กรุงสุโขทัย

เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง)
 ทรงสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีและเสด็จขึ้นครองราช
 สมบัติในปี พ.ศ. ๑๘๘๓ แล้วนั้น โปรดให้พระรามคำ
 ราชโอรส ขึ้นมาครองเมืองลพบุรี เพราะเหตุว่าเป็นเมือง
 หน้าด่านสำคัญต่อแดนสุโขทัย ครั้นสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑
 สวรรคตในปี พ.ศ. ๑๘๑๒ สมเด็จพระรามคำวรเสด็จลงไป

*ดู — อธิบายโบราณสถานเหล่านี้ตามหมายเลขในหน้าต่อไป

ครองราชสมบัติ ณ กรุงศรีอยุธยา แต่แล้วก็ถวายราชสมบัติ
 ณ กรุงศรีอยุธยา แต่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (ขุน
 หลวงพะงั่ว) พระปิตุดา แล้วได้ตั้งถือนามาครองเมือง
 ดพบุรีอยู่ยกตลอดรัชกาลนั้น รวมเวลาที่สมเด็จพระราเมศวร
 ประทับอยู่ ณ เมืองดพบุรีถึง ๓๘ ปี เข้าใจว่าวังที่ประทับ
 ของสมเด็จพระราเมศวรคงจะตั้งอยู่ในบริเวณพระนารายณ์
 ราชนิเวศน์ปัจจุบันนี้ เมื่อกรุงศรีอยุธยารวมกับกรุงสุโขทัย
 เป็นราชอาณาจักรเดียวกันแล้ว เมืองดพบุรีก็มีความสำคัญ
 ถดน้อยลง ไม่ปรากฏว่ามีเจ้านายในราชวงศ์ของอยุธยา
 องค์ใดขึ้นมาปกครองเมืองดพบุรีในระยะนี้ คงมีแต่บ້อม
 ปรากฏไว้เป็นเมืองหน้าด่านป้องกันข้าศึกที่จะมาตีกรุงศรี
 อยุธยาทางด้านเหนือเท่านั้น แต่ต่อมาในรัชกาลสมเด็จพระ
 พระมหาจักรพรรดิ พระองค์ทรงเกรงว่าบ້อมปรากฏเหล่านี้น
 จะกลับไปเป็นประโยชน์แก่ข้าศึกที่ยกมาตีกรุงศรีอยุธยามาก
 กว่าจะใช้ป้องกันกรุงได้ จึงโปรดให้รื้อบ້อมปรากฏ
 เหล่านี้นเสีย เมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๑ ภายหลังทรงทำศึกกับ
 พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองแล้ว สมเด็จพระมหาจักรพรรดิก็ก
 ทรงมอบราชสมบัติแก่สมเด็จพระนรินทรราชา ใน พ.ศ.

๒๐๙๕ เพื่อทรงผนวช แต่ก่อนทรงผนวช ก็ได้ได้ตั้งมา
ประทับที่เมืองดพบุรี

ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช (พ.ศ.
๒๑๕๕ — ๒๒๓๑) ประเทศไทยมีสัมพันธทางการค้ากับ
ต่างประเทศ จนมีเรื่องกระทบกระทั่งกับพ่อค้าฮอลันดา
เป็นเหตุให้กองทัพเรือฮอลันดามายึดอ่าวไทยครั้งหนึ่ง
สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช จึงทรงพระราชดำริว่า
พระนครศรีอยุธยาอยู่ใกล้ทะเล ถ้าเกิดศึกสงครามกับชาว
ยุโรปซึ่งมีกำลังกองทัพเรือเข้มแข็ง เรือรบก็อาจเดินเข้ามา
ถึงกรุงศรีอยุธยาได้โดยง่าย จะไม่เป็นการปลอดภัย จึงโปรด
ให้สร้างเมืองดพบุรีขึ้นใหม่ ใช้เป็นราชธานีสำรอง เมื่อ
พ.ศ. ๒๒๐๘ โปรดให้ช่างฝรั่งเศษเป็นผู้ออกแบบ สถาปัตย
กรรมที่เมืองดพบุรีในสมัยของพระองค์จึงเป็นแบบไทย
ปนตะวันตก เช่น พระราชวัง บ้านหลวงรับแขกเมือง (ที่
เรียกว่าบ้านวิชเยนทร์) วัดสันเปาโตและบ่อน้ำสาธารณะต่าง
เป็นคัน ทางด้านตะวันออกของเมืองดพบุรีมีคลองคูเมือง
เป็น ๒ ชั้น และมีคลองสายยาวเป็นคูเมืองชั้นนอก ยังปรากฏ
กำแพงดินเป็นแนวติดต่อกับตะวันออกและหักมุมเดียว

ตรงด้านตะวันออกเฉียงใต้เด่นไปทางตะวันตก ครั้นสร้าง
 เมืองดพบุรีเป็นราชธานีอีกแห่งหนึ่งแล้ว สมเด็จพระ
 นารายณ์ มหาราช โปรดเกล้าฯ จนนมาประทับ ณ เมืองดพบุรี
 ราวปีละ ๘-๘ เดือน คงประทับอยู่ ณ กรุงศรีอยุธยา
 ราวปีละ ๓-๔ เดือนเท่านั้น เมื่อสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช
 สวรรคตใน พ.ศ. ๒๒๓๑ สมเด็จพระเพทราชาได้ทรงทำ
 พระราชพิธีปราบดาภิเษกครั้งแรกที่พระราชวังเมืองดพบุรี
 หลังจากนั้นมา พระราชวังที่ดพบุรีก็ถูกปล่อยให้ว่างเปล่า
 นาน จนถึง พ.ศ. ๒๒๗๗ และ พ.ศ. ๒๒๘๗ สมเด็จพระเจ้า
 บรมโกศได้เสด็จมาตั้งมณเฑียรที่เมืองดพบุรี ก็คงจะได้
 เสด็จมาประทับ ณ พระราชวังแห่งนี้ด้วย แต่ต่อมาพระราชวัง
 ก็ขาดการบูรณะอีก จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่ง
 กรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระราชดำริเช่นเดียวกับสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช
 ว่าควรจะมีราชธานีดำรงไว้ หากเกิดศึกสงครามกับชาว
 ต่างประเทศที่มณฑลทวายเรือ จะได้ใช้เป็นที่พักมั่นได้ จึงโปรด
 ให้ปฏิสังขรณ์เมืองดพบุรีและซ่อมแซมพระราชวังเก่าของ
 สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช ขึ้นใหม่ โปรดให้สร้าง

พระที่นั่งและพระตำหนักน้อยใหญ่ขึ้นไว้เป็นที่ประทับ
พระราชทานนามว่า “พระนารายณ์ราชนิเวศน์” และได้
เสด็จลงมาประทับ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๙ และ พ.ศ. ๒๔๐๕
ถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวก็เสด็จลงมาประทับหลายคราว จนกระทั่งได้
สร้างทางรถไฟสายเหนือผ่านเมืองดพบุรีแล้ว จึงโปรด
พระราชทานพระที่นั่งและพระตำหนักต่าง ๆ ให้ใช้เป็น
ศาลากลางจังหวัดดพบุรี ตลอดมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๙๓
รัฐบาลไทยในขณะนั้นได้สร้างเมืองใหม่ และสร้างศาลา
กลางจังหวัดขึ้นใหม่ ณ บริเวณโกดังเวียนศรีสุริโยทัย
ทางทิศตะวันออกของเมืองเก่า จึงย้ายมาทำการ ณ สถานที่
แห่งใหม่ เช่นที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

โบราณสถาน ในจังหวัดลพบุรี ซึ่งอยู่ในความ
ควบคุมดูแลรักษาของกรมศิลปากรนั้น ในระยะสองสาม
ปีมานี้ได้รับการปรับปรุงบูรณะด้วยดีตลอดมา ด้วยความ
ร่วมมือจากทางจังหวัดและเทศบาลเมืองลพบุรี และมี
หลายแห่ง* ที่ท่านอาจเดินทางไปชมได้สะดวก เช่น

*โปรดตรวจดูที่ตั้งของโบราณสถานตามเลขหมายในแผนผัง

1. พระนารายณ์ราชนิเวศน์ ปัจจุบันจัดเป็น
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำจังหวัดลพบุรี นอกจากจะ
ได้ชมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุสมัยต่าง ๆ แล้ว พระที่นั่ง
แต่ละองค์และอาคารแต่ละหลังภายในพระราชนิเวศน์แห่งนี้
ยังมีประวัติเป็นที่น่ารู้ น่าสนใจ กรมศิลปากรได้จัดทำเป็น
อนุสรณ์นำชมขึ้นโดยเฉพาะต่างหากแล้ว เขียวอ่านได้จาก
อนุสรณ์ดังกล่าวนี้

2. พระปรางค์ ๓ ยอด ตั้งอยู่ในตำบลท่าหิน
อำเภอเมืองลพบุรี บนเนินดินริมทางรถไฟด้านตะวันตก
เชื่อมกับศาลพระกาฬ สร้างด้วยศิลาแดงและศิลาทราย มีปฐ
บันประกอบ เป็นปรางค์แบบลพบุรี สร้างขึ้นเป็นพุทธาวาส
เมื่อราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘ มีถวดยาปูนบันประดับและ
ที่โคนเสาศิลาประดับกรอบประตู จำหลักเป็นรูปโยคีกำลัง
นั่งขัดสมาธิ ปรางค์องค์กลางมีฐานพระพุทธรูปตั้งอยู่
มีเพดานไม้เขียนถวดยาปูนเป็นดอกจันทน์สีแดง ด้านหน้าทาง
ทิศตะวันออกมีวิหารสร้างขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช (พ.ศ. ๒๑๕๕-๒๒๓๑) ประดิษฐานพระพุทธรูป
ศิลาขนาดใหญ่ ปางสมาธิ ด้มัยอยุธยา โบราณสถานแห่งนี้

ราชบัณฑิตยสภาได้ซ่อมไว้ครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ แล้ว
ต่อมากรมศิลปากรได้ตกแต่งบริเวณและสร้างรั้วล้อมไว้

3. สระมโนहरา อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ
ของพระปรางค์ ๓ ยอด ห่างราว ๕๐ เมตร ที่เรียกชื่อสระนี้
ว่า สระมโนहरา จะมีตำนานอย่างไร ยังไม่ทราบทราบได้
แต่ชื่อ “มโนहरา” ที่เรารู้จักกันดีก็คือชื่อนางกนิษฐาองค์
เด็กของท้าวทรมราช ราชานแห่งกนิษฐ ผู้ครองนคร ณ เขา
ไกรลาศ เรื่องนี้ปรากฏอยู่ในเรื่องสุทธชาดก บางที่จะ
สมมติชื่อสระโบราณแห่งนี้ให้เข้ากับเรื่องชาดกก็เป็นได้
แต่เดิมคงจะขุดเอาดินจากสระนี้มาถมเป็นฐานพระปรางค์
๓ ยอด จนสระนี้กลายเป็นสระใหญ่ สำหรับขังน้ำไว้ใช้
บริโภคในสมัยโบราณ สระนี้น่าจะมีความสำคัญกับ
พระปรางค์ ๓ ยอดของจังหวัดนครนายกแต่บัดนี้เป็นต้นมา

4. ศาลพระกาฬ อยู่ริมทางรถไฟด้านตะวันออก
เป็นเทวสถานเก่าครั้งขอมครองเมืองฉะบuri สร้างด้วยศิลา
แดง เรียงซ้อนกันเป็นฐานสูง จึงเรียกกันมาแต่ก่อนอีกชื่อ
หนึ่งว่า ศาลสูง มีทับหลังสลักเป็นรูปพระนารายณ์บรรทม
สินธุ์ ทำด้วยศิลาทราย ๑ แผ่น อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖

วางอยู่ติดฝาผนังวิหารหลังเล็กชั้นบน ณ ที่นี้ ได้พบหลัก
 ศิลา ๘ เหลี่ยมจารึกอักษรมอญโบราณ ซึ่งปัจจุบันเก็บ
 รักษาไว้ในพระที่นั่งศิวโมกษพิมาน ในพิพิธภัณฑสถาน
 แห่งชาติ กรุงเทพฯ ด้านสูง ๑.๔๕ เมตร กว้างด้านละ
 ๘ ซม. ยอดดีเหลี่ยมจำหลักทวยคด้ายเด้าหินแปดเหลี่ยม
 ต่าง ๆ ซึ่งชุดใต้ที่พระปฐมเจดีย์ มีจารึกทั้ง ๘ ด้าน แบ่งเป็น
 ๔ เรื่องด้วยกัน คือ เรื่องที่ ๑ มี ๓ บรรทัด จารึกบน ๓ ด้าน
 เรื่องที่ ๒ มี ๑๓ บรรทัด จารึกบน ๓ ด้าน เรื่องที่ ๓ มี ๗
 บรรทัด จารึกบน ๓ ด้าน เรื่องที่ ๔ มี ๓ บรรทัด
 จารึกบน ๒ ด้าน

นักปราชญ์โบราณคดีได้อ่านคำจารึก ๔ เรื่องนี้เป็นที่
 พอเข้าใจได้ คือ เป็นเรื่องเขาขำบางคนกับของต่าง ๆ เช่น
 ชง เกวียน วัว ผ้า มาถวายแก่พระพุทธชาวดังแห่งใดแห่ง
 หนึ่ง มีทงขอถวาย เช่น “ปรัญญานันต” “จาบตุ่ม”
 เป็นต้น รวมทงขอชาวด เช่น “ดัดบาด” “ดัดกุมาร”

ส่วนด้านหน้าเป็นศาลที่ตั้งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ โดย
 สร้างทับบนรากฐานเดิมที่ตั้งสร้างไว้ในรัชสมัยสมเด็จพระ
 นารายณ์ มหาราช ภายในวิหารประดิษฐานรูปพระนารายณ์

ขึ้น ทำด้วยศิลา ๒ องค์ องค์เล็กเป็นแบบเทวรูปรุ่นเก่า
ในประเทศไทย องค์ใหญ่เป็นประติมากรรมแบบดพบุรี แต่
พระเศียรเดิมหายไป ภายหลังมีผู้นำพระเศียรพระพุทธรูป
ศิลาทราย สมัยอยุธยา มาสวมต่อไว้ เป็นที่เคารพสักการะ
ของประชาชนทั่วไป ในบริเวณศาลมีต้นกร่างขนาดใหญ่
ช่นอยู่ และมีถึงเป็นจำนวนร้อยอาศัยอยู่ที่ศาลพระกำพัน
ด้วย รวชนนอกสร้างชน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓

5. วัดนครโกษา อยู่เหนือถ้ำถ้ำนรธไฟงพบุรี
เล็กน้อย ใกล้กับศาลพระกาฬ เดิมคงเป็นเทวสถานของขอม
มีพระปรารักษ์แบบดพบุรีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ อยู่ด้าน
หน้า แต่พระพุทธรูปปูนปั้นแบบอุททองบนปรารักษ์นั้นคงสร้าง
เพิ่มเติมขึ้นภายหลัง ได้พบเทวรูปหินขนาดใหญ่แบบดพบุรี
ซึ่งมีร่องรอยดัดแปลงเป็นพระพุทธรูป ๒ องค์ ปัจจุบันได้นำ
ไปไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำจังหวัดดพบุรีแล้ว
เทวสถานแห่งนี้ ภายหลังมีผู้สร้างเป็นวัดชนในสมัยอยุธยา
ดังจะเห็นได้จากทวารวดีซึ่งเหลือแต่ผนังและเสา อยู่ทาง
ด้านหน้าและมีเนินเจดีย์ตั้งก่อด้วยอิฐอยู่เบื้องหลัง ข้างบน
เจดีย์มีพระพุทธรูปปูนปั้นชำรุด ปางประทานอภัย สมัย

อยุธยา วัดสมเด็จพระรัตนนฤนทรานุรักษ์ฯ ต่อมาเจ้าพระยาโกษาธิบดี
(ขุนเหล็ก) สมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช เป็นผู้
บูรณะ จึงเรียกชื่อว่า วัดนครโกษา

6. วัดอินทรา อยู่ตรงข้ามวัดนครโกษา คนตะเฝง
ทางรถไฟ สร้างในสมัยอยุธยา แต่ยังไม่พบหลักฐานว่า
ใครสร้าง ปัจจุบันเป็นวัดร้างยังมีผนังวิหารเหลืออยู่ทั้ง ๔ ด้าน

7. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตั้งอยู่หลังสถานี
รถไฟเยื้องไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นวัดใหญ่และ
มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีมากวัดหนึ่ง
คงสร้างมาแต่ครั้งขอมเป็นใหญ่เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗
เดิมเป็นปรางค์ก่อด้วยศิลาแดง ๓ องค์มีระเบียงดอม ปัจจุบัน
ของเดิมคงเหลือแต่พระปรางค์องค์ใหญ่แบบลพบุรีอยู่ตรง
กลาง มีดวดลายปูนปั้นประดับงดงาม ด้านหน้าทางทิศ
ตะวันออกมีวิหารใหญ่และศาลาเปิดองเครื่อง ซึ่งสร้างชน
ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช วัดนี้ได้รับการ
บูรณะซ่อมแซมหลายครั้ง คือ ในรัชสมัยสมเด็จพระ
รามาธิบดี สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ สมเด็จพระนารายณ์
มหาราช และสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ ในบริเวณวัดมีพระ

เจดีย์และพระปรางค์แบบต่าง ๆ มีพระพุทธรูปปูนปั้นอยู่ตาม
ซุ้มห้ายองค์ ถัดลงมาหน้าซุ้มทั้งสี่

8. วัดสันเปาโล อยู่ทางทิศตะวันออก เห็น
ชัดเจนต่อนักเดิน เป็นวัดของพวกบาทหลวงเยซูนิก สร้าง
ขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช ยังคงเหลือผนัง
อิฐของหอสูงหลังวิหารอยู่บ้าง คำว่า สันเปาโล คงเพี้ยนมา
จากคำว่า เซนต์ปอล หรือ แซงต์เปาโล (Saint Paulo)
ชาวบ้านมักเรียกกันว่า ตักดันเปาหล่อ

9. วัดเสาชิงช้า อยู่ใกล้พระราชวังทางด้านเหนือ
ตัววิหารและพระประธานสร้างในสมัยอยุธยา ต่อมาสมเด็จพระ
นารายณ์ มหาราช ทรงปฏิสังขรณ์และแก้ไขช่องหน้าต่าง
วิหารเป็นรูปโค้งแบบฝรั่ง

10. ดึกปู้ และ ดึกขสาร อยู่ใกล้วิหาร
ด้านเหนือ ภายในวัดเสาชิงช้า ดึกขสารว่า สมเด็จพระ
นารายณ์ มหาราช โปรดให้สร้างพระราชทานเป็นที่อยู่
ของชาวฝรั่งเศสและชาวคณะราชทูตเปอร์เซีย จึงเรียกชื่อ
เพี้ยนเป็นคชสาร หรือ โคระตัน ตามชื่อเมือง Khursan
ในประเทศเปอร์เซีย

วัด
ระศรีรัตนมหาธาตุ
7.

อีกด้านหนึ่งของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

11. บ้านหลวงรับแขกเมือง หรือ บ้านเจ้า
พระยาวิชเยนทร์ ตั้งอยู่ด้านเหนือพระนารายณ์ราชนิเวศน์
และอยู่ทางด้านตะวันออกของวัดเจ้าทรงทอง สร้างขึ้นใน
รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช เมื่อรับราชทูต
ฝรั่งเศสคนแรก คือ เซวาเตีย เดอ โชมองต์ ราชทูตของ
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาเจริญทางพระราช
ไมตรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๒๒๘ มีตึกใหญ่อยู่หลายหลังล้อม
ด้วยกำแพงทั้ง ๔ ด้าน ด้านใต้เป็นตึกโรงสดและที่พัก
ของবাদหลวงตาชาก์ ด้านเหนือเป็นเรือนรับรองราชทูต
เป็นสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศส ไทย กล่าวกันว่า เจ้าพระยา
วิชเยนทร์เคยพักอยู่ในนี้

12. หลักเมือง อยู่ริมถนนพระราม ในบริเวณ
ตลาดด้านทางด้านตะวันตกของบ้านหลวงรับแขกเมือง คงมี
มาตั้งแต่สร้างเมืองธนบุรี มักเรียกกันทั่วไปว่า *ศรีพระราม*
มีนายเก่าประกอบไว้ว่า เมื่อเสร็จศึกทศกัณฐ์แล้ว พระราม
มีพระประสงค์จะทรงสร้างเมืองประทานเป็นบำเหน็จความ
ชอบให้แก่หนุมาน จึงแสดงศรให้หนุมานตามไป ถ้าตกลงที่
ใดก็จะสร้างเมืองตรงนั้น ถูกศรไปตกบนภูเขา บันดาลให้

ภูเขาราบลง หนุมานตามไปจึงเหาะหางกวาดดินเป็นกำแพงกัน
ไว้เป็นสำคัญ แล้วพระอินทร์ฯ ให้พระวิศณุกรรมลงมาสร้าง
ขึ้นเป็นเมือง พระรามทรงเอาชื่อ “ลพ” ซึ่งเป็นนามพระ
โอรสของพระองค์มาตั้งชื่อประทานว่า “เมืองลพบุรี”
ด้วยอำนาจของฤๅษีครุฑพระราม พื้นดินในเมืองลพบุรีจึงตึก
เป็นดินขาว ชาวบ้านเอามาทำดินสอพองใช้และขายกัน
อยู่จนทุกวันนี้

ครุฑพระรามหรือหลักเมืองเป็นหินดีเยี่ยม ถือกันว่า
ศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านจึงมาค่อยไปเกือบหมด ต่อมาเมื่อผู้สร้าง
ศาลเจ้าวุ่นเจ้าแม่ทศกวนอิมได้ครอบงำหลักเมืองไว้

13. เทวสถานปรางค์แขก อยู่ห่างพระราชวัง
ไปทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือเล็กน้อย สร้างในสมัยลพบุรี
ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ แต่คงจะได้รับการซ่อมแซม
เพิ่มเติมในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช เป็นปรางค์
๓ องค์ก่อด้วยอิฐ หลังกลางมีฐานสำหรับตั้งเทวรูปอยู่
ภายใน ด้านหน้ามีซากของโบสถ์พราหมณ์ ด้านใต้มีคันทนา
ประปา ยังมีท่อนดินเผาติดผนังอยู่ทางด้านใต้ โบสถ์พราหมณ์

แกะคันทับระปานคังสร้างเพิ่มเติมขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช

14. วัดราชา เป็นวัดโบราณที่สำคัญวัดหนึ่ง ตั้งอยู่ริมถนนหน้าพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ใกล้โรงเรียนช่างไม้ จังหวัดลพบุรี ตำบลท่าหิน อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ยังไม่พบหลักฐานว่าใครสร้าง เมื่อใดแน่ ตรวจสอบโบสถ์หรือวิหารและพระพุทธรูปที่พบในวัดนี้ เป็นของสร้างสมัยอยุธยา ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ — ๒๒ อายุรุ่นเดียวกับวัดขุน

คำว่า “วัดราชา” เข้าใจว่าเป็นวัดที่เคยมีพระราชาคณะผู้ใหญ่สถิตย์ ณ วัดนี้ หรืออาจจะเป็นวัดที่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดพระองค์หนึ่งทรงสร้างก็ได้ ปัจจุบันเป็นวัดร้างยังเหลือฐานโบสถ์หรือวิหารปรากฏอยู่ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นบัญชีเป็นโบราณสถานสำหรับชาติเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๙ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๓ ตอนที่ ๑๔ ลงวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๙

15. วัดปิ่น เป็นวัดโบราณที่สำคัญวัดหนึ่ง ตั้งอยู่
 หลังศาลหลักเมือง ริมถนนพระราม ในบริเวณตลาดเก่า
 ด้านตะวันตกของบ้านหลวงรับแขกเมือง คำบดทำหิน อำเภอบ
 เมืองดพบุรี จังหวัดดพบุรี ยังไม่พบหลักฐานว่าใครสร้าง
 เมื่อใดแน่ แต่ตรวจดูหลักฐานจากโบราณสถานผนังโบสถ์
 ที่ยังเหลือปรากฏอยู่ทั้ง ๔ ด้าน และพระพุทธรูปกับพระพิมพ์
 ที่เคยพบเห็นจากวัดนี้ แสดงว่าสร้างสมัยอยุธยา ราวพุทธ
 ศัตวรรษที่ ๑๙ - ๒๒ (อายุราว ๓๐๐ - ๖๐๐ ปี) มีผู้
 พบพระพิมพ์ทำด้วยหิน เป็นแบบอยุธยา นิยมนำมาเป็น
 พระเครื่องรางมีชอมมาก เพราะถือนั่นว่าเป็นของขลัง

เนื่องจากในสมัยโบราณไม่นิยมเอาชื่อผู้สร้างวัดไปตั้ง
 ชื่อวัดที่ผู้หนึ่งสร้าง นิยมเอาชื่ออื่น ๆ ที่สำคัญมาตั้งชื่อวัด
 คำว่า “วัดปิ่น” จึงเข้าใจว่า คงเอาชื่อศรีพระราม หรือ
 บรมพระราม มาตั้งชื่อวัดนี้ เพราะวัดนี้ตั้งอยู่ใกล้หลักเมือง
 ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า ศรีพระราม

ปัจจุบันวัดปิ่นเป็นวัดร้าง ยังเหลือรากฐานผนังโบสถ์
 ก่ออิฐถือปูนทั้ง ๔ ด้าน เป็นวัดที่สำคัญวัดหนึ่ง ซึ่ง

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นบัญชีเป็นโบราณสถานสำหรับ
ชาติ เมื่อวันที่ ๓๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ ประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๓ ตอนที่ ๓๔ ลงวันที่ ๒ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๗๘

16. วัดมณีชลขันธ์ อยู่ใกล้ตลาดท่าโพธิ์ทาง
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เดิมชื่อวัดเกาะแก้ว เป็นวัดฝ่าย
มหานิกาย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ เจ้าพระยาอมราช
(เฉย ยมาภย์) ได้ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ ในวัดมีพระเจดีย์
ใหญ่แบบย่อเหลี่ยมไม้สิบสององค์หนึ่ง ซึ่งพระอาจารย์แดง
เป็นผู้สร้าง สูงราว ๕๐ เมตร ฐานกว้าง ๓๓ เมตร มีผู้เล่า
กันว่าพระอาจารย์แดง เดิมอยู่วัดชีป่า ตำบลทะเลชุบศร
อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี เป็นผู้มั่งคั่งวิเศษทาง
วิปัสสนา ได้เที่ยวธุดงค์ไปจนถึงเมืองหงสาวดี และต่อมา
ในรัชกาลที่ ๔ นั้น สมัยเมื่อพระครูแดงเป็นเจ้าอาวาส (เป็น
คนละองค์กับพระอาจารย์แดง) พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดสถาปนาเป็นวัชรรมยุติกนิกาย
วัดนี้ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ตลอดมาจนปัจจุบัน

17. บ້อมท่าโพธิ์ บ້อมปรการของเมืองดพบุรีที่ยังคงเหลืออยู่ก่อนข้างดมบูรณ์ เช่นบ້อมที่เรียกกันว่า บ້อมท่าโพธิ์ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ใกล้วัดมณัชชดงษ์

18. บ້อมชัยชนะสงคราม เป็นบ້อมขนาดใหญ่ ก่ออิฐถือปูน สูงกว่าบ້อมเพชรและบ້อมประตูขาวเปิดอกที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรรักษาไว้ให้เห็นแบบอย่างของสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้เป็นอย่างดี

19. ประตูชัย อยู่ท่ากำแพงเมืองทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ห่างจากพระนารายณ์ราชนิเวศน์สุดถนนดร์ศักดิ์สร้างในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช

20. ประตูพะเนียด อยู่ริมคลองสายบัว ทางทิศตะวันตกของพะเนียดคลองข้าง ในบริเวณค่ายสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช เป็นประตูขนาดใหญ่ ก่ออิฐ สร้างในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช

21. พะเนียดคลองข้าง อยู่ในบริเวณค่ายสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช ค่ายตะเตุขบศร์ อำเภอเมืองดพบุรี

พะเนียดนั้นมาแต่โบราณ ปัจจุบันเหลือแต่มูลดินสูงตอน
เหนือประตูพะเนียดเล็กน้อย ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช ได้โปรดให้จับช้างป่าให้เชวาเดี้ย เดอ โชมองต์
ราชทูตฝรั่งเศส ชม ณ ที่พะเนียดนี้

22. สระแก้ว สระแก้วเก่า อยู่ทางทิศตะวันออก
เฉียงเหนือของโรงพยาบาลตำรวจ เป็นสระน้ำโบราณ
สำหรับขังน้ำ ปัจจุบันคนเข็นหมดแล้ว ดัชนีสระแก้วใหม่
อยู่ใกล้พะเนียดคดต้องช้างทางด้านตะวันออกตรงวงเวียนใกล้
โรงพยาบาลตำรวจ เป็นสระน้ำขุดใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑-
๒๔๙๒ ทางกรมได้สร้างรูปคล้ายพานพุ่มลงตรงกลางสระ
มีรูปคล้ายเทียนตั้งบนกลางพาน ประดับเครื่องหมายประจำ
กระทรวงต่าง ๆ มีสะพานคอนกรีตเชื่อมพานกลางสระและ
วงเวียนโดยรอบทั้ง ๔ ทิศ มีที่นั่งพักโดยรอบ ที่เชิงสะพาน
มีรูปตัวขจัดให้หมอบเป็นคู่ ๆ ๔ คู่

23. ทะเลชุบศร อยู่เหนือสระแก้วเก่าไปทางทิศ
ตะวันออกเฉียงเหนือ ในตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี

เดิมเป็นทะเลสาบกว้างใหญ่ ในสมัยโบราณชาวเมืองตะไคว้
ได้อาศัยน้ำในทะเลสาบนี้บริโภค มีนิยายเล่ากันว่า ก่อน
ที่พระรามจะแสดงศร ได้ทรงชุบศรในทะเลนี้ก่อน จึงถือกัน
ว่าน้ำในทะเลสาบเป็นน้ำสะอาดบริสุทธิ์และศักดิ์สิทธิ์ นำมา
ใช้ในพระราชพิธีอันเป็นมงคล และมีก่อดำไว้ในหนึ่งชื่อ
พงศาวดารเหนือว่า เมื่อครั้งขอมเป็นใหญ่อยู่ในดินแดน
ส่วนนี้ได้บังคับให้พ่อเมืองตะไคว้ตักน้ำในทะเลชุบศรตั้งเป็น
ถ้วยไปยังนครชม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงนำเรื่องนี้เป็นโครงสร้างบทละครเรื่องนี้พระร่วง
หรือ ขอมดำดิน ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นทบทละครว่า
และบทละครนี้เอง มีศิลปะน่าชมและปลุกใจเป็นอย่างดี

ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช โปรดให้
ช่างฝรั่งแกะสลักดินกนนาชนทองตั้งด้านของทะเลชุบศร และ
สร้างค้ำหนักกับเรือนพักข้าราชการเรียงรายตามริมฝั่ง เสด็จ
ประทับเรือใบประพาสเล่นในทะเลสาบนี้เป็นที่ดำราญพระ
ราชฤทัย ต่อมาในรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้
โปรดให้ทำพิธีชุบพระแสงศาสตราวุธในทะเลสาบนี้ครั้งหนึ่ง

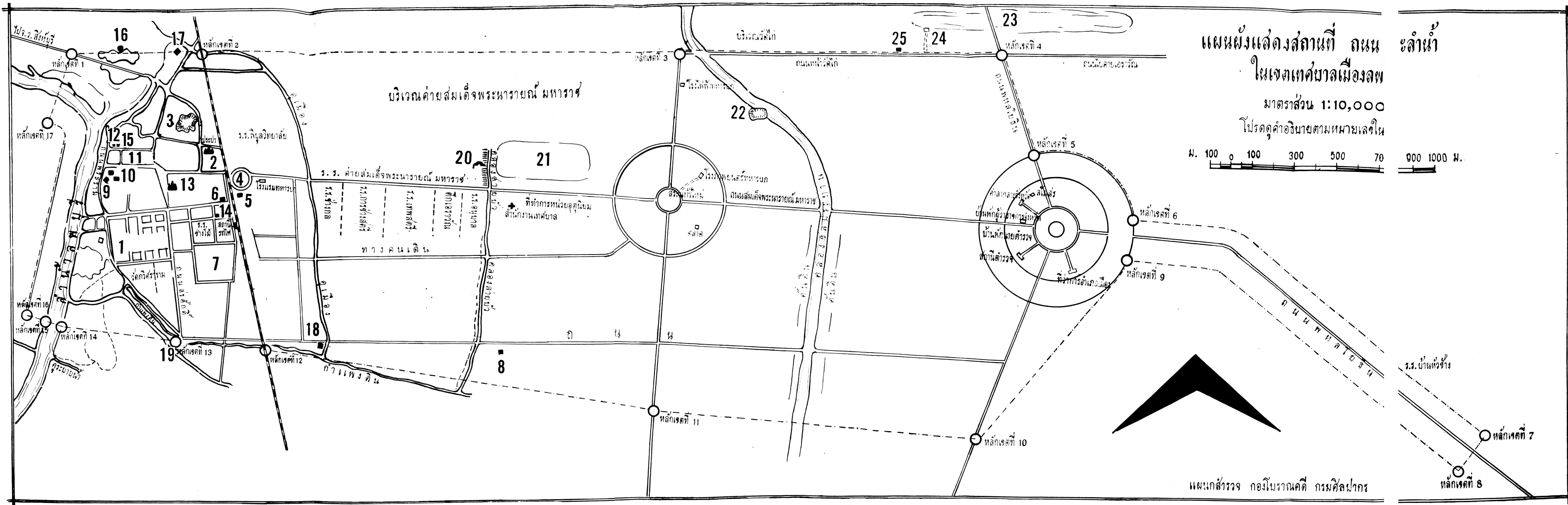
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๗ ปัจจุบันนี้ท้องที่ทะเลสาบคันเขินกลายเป็น
เป็นพนาไปหมดแล้ว

24. พระตำหนักทะเลชุบศร หรือ พระที่นั่งเย็น
อยู่ในบริเวณทะเลชุบศร ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ
ปากจั่นเล็กน้อย สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช โปรด
ให้สร้างเป็นที่ประทับดำรงพระราชมติในเวลายาม
พระราชฐาน และปรากฏว่า ภายหลังเสด็จประพาสป่าจับ
ช้างเถื่อนแล้ว ก็เสด็จมาประทับ ณ พระตำหนัก ปัจจุบัน
ยังคงรูปให้เห็นแบบอย่างสถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี ณ
บริเวณใกล้พระที่นั่งมีไร่น้อยหน่ารสดีซึ่งมีชื่อรู้จักกัน
ทั่วไปว่า น้อยหน้าพระที่นั่งเย็น

25. ปากจั่น อยู่ขอบทะเลชุบศรทางทิศใต้ ติดถนน
หน้าวัดไก่อ เป็นประตูระบายน้ำจากทะเลชุบศรเข้าไปใช้ใน
พระนารายณ์ราชนิเวศน์และในเมืองลพบุรี สมเด็จพระ
นารายณ์ มหาราช โปรดให้ช่างฝรั่งเศสสร้างขึ้น ปัจจุบัน
ยังเหลือประตูปากจั่นก่ออิฐถือปูนขนาดใหญ่ปรากฏอยู่

นอกจากโบราณสถานที่ยังกล่าวมาแล้ว จังหวัด
 ตบุรียังมีโบราณสถานและสถานที่ควรชมอีกมาก หากท่าน
 มีเวลาพอก็อาจไปชมภูมิประเทศ เช่น เขาพระงาม เขา
 วงพระจันทร์ เขาส้มอคอน และวัดไถ ซึ่งอยู่ในตำบล
 เขาส้มอคอน อำเภอท่าม่วง วัดไถเป็นวัดที่สร้างขึ้นใน
 สมัยอยุธยา และได้รับการปฏิสังขรณ์ในรัชสมัยสมเด็จพระ
 เจ้าบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - ๒๓๐๑) มีภาพปูนปั้น
 เรื่องพระพุทธประวัติแบบอยุธยา มีพระพุทธรูปแบบอุทอง
 ขนาดใหญ่หนึ่งองค์และแบบอยุธยาอีกหลายองค์ พระพุทธรูป
 เหล่านี้ตั้งอยู่ในพิพิธภัณฑสถานของวัด นอกจากนี้ก็มีรูปพระ
 ศรีอารีย ซึ่งหล่อขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์อีกด้วย

นอกไปจากสถานที่ดังกล่าวแล้ว ท่านอาจไปชมเขา
 ชับเหล็กซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช ได้โปรดให้สร้าง
 ทำนบกั้นน้ำและฝังท่อให้น้ำเข้ามาใช้ภายในพระนารายณ์ราช
 นิเวศน์ และในปัจจุบัน มีเขื่อนกั้นน้ำซึ่งกรมชลประทาน
 ได้สร้างขึ้นไว้ในบริเวณนั้น ถ้าท่านมีเวลา จะแวะชมนิคม
 สร้างตนเองในบริเวณใกล้เคียงนั้นด้วยก็ได้.

ท่านผู้สนใจและใคร่ศึกษาเรื่องของศิลป์

เกี่ยวกับ

วรรณคดี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ดนตรี จิตรกรรม ประติมากรรม

เชิญอ่านนิตยสาร “ศิลป์ากร”

เป็นนิตยสารราย ๒ เดือน ของ กรมศิลปากร

พิมพ์ออกจำหน่ายเป็นประจำในเดือน

พฤษภาคม

กรกฎาคม

กันยายน

พฤศจิกายน

มกราคม

และ

มีนาคม

บอกรับเป็นรายปี ค่ารับปีละ ๔๐ บาท

นับ ๖ เล่มครบปี

จำหน่ายปลีกเล่มละ ๑๐ บาท

เชิญติดต่อบอกรับได้ที่

แผนกเผยแพร่และสถิติ

สำนักงานเดชาอนุการกรมศิลปากร

ถนนหน้าพระธาตุ พระนคร

ส่งจ่ายที่ ป.ณ. หน้าพระลาน

จังหวัดพระนคร